

żadnej o tem wiadomości. Na gorze dwór pod słomą, cerkiew grecko-uniacka i t. d.“

Inne, mniej intratne Sstwa w pow. kijow. znajdują się:

Szawuliskie czyli Szawulskie, gdzie miasteczko *Szawulicha* nad Tykiczem. Z przyległościami nadane zostało 1659 r. lennem prawem Samuelowi Zarudnemu sędziemu wojska Zaporoskiego, a przez Jana Zarudnego prawnie 1732 r. Bierzyńskim ustąpione. Sstwo składające się z miasteczka i ze wsiów: Wesołykat, Antonowka, Onufryjowka, Bierzynka, miało 1789 r. dochodu zł. 24670, gr. 9.

Kahorlickie, z miasteczkiem *Kahorlik* nad rzeką t. n. i Huiłuszą. Według lustr. 1789 r. znajdowało się w niem dom. samych chrześcian 216, dwór, folwark i cerkiew' uniacka. Jan Amor hr. Tarnowski posiadaczem jest Sstwa, które ze wsiami: Słobodą Kahorlicką, Horochowatką, Janówką i słobodą Tarnówką, czyni dochodu zł. 35954, gr. 17.

Sinickie, *Sinica* nad Rosią i Sinicą, zwana jest przez lustr. 1765 r. miasteczkiem, rewizorowie zaś 1789 r. mówią: była niem dawniej, lecz teraz wsią. Konst. Oliżar Pokom. włodzimirski, ustąpił ks. Poniatowskiemu Podskarbu. L. prawa swego do Sstwa, które czyni dochodu zł. 4525, gr. 19.

Taborowskie. Miasteczko *Tabor* nad Rastawicą, założone 1615 r. Lustr. 1622 r. mówi o niem: „*Tabor alias Taborowka oppidum*; ta słoboda na gruncie Sstwa Białocerkiewsk. osadzona, ma wolności do lat 15, wysiedzieli iusz lat 6“. Przygody wojenne nie dozwoliły miejscu temu nabrać wzrostu, które na posadę wiejską obrócone zostało. Fran. z Łyczkowa Dogiel Cyryna sędzia

Trybunału, otrzymał 1744 r. od Augusta III w dożywocie: *villa Taborów seu Taborowka, cum attinentiis*. Utworzone następnie Sstwo, zawierając włości: Zołotuchę i Kamiennągroblę, należało podczas lustr. 1789 r. do Pawła Cyryny i czyniło dochodu zł. 6424. „Miasteczko całe, wałami starożytnymi opasane, z bywszymi 2 bramami: Białocerkiewską i Kijowską, przez które trakt pocztarski z dawnych czasów bywał; pośród rynku karczma; domów chrześc. 31, cerkiew' uniacka, staw i młyn“.

Stawiskie, zwane ode wsi *Stawiszczce* nad Kamionką. Inne są Stawiszczca, miasto do klucza Białocerkiewsk. należące (ob. s. 513). Sstwo to ostatnią lustracją 1789 r. objęte zostało, jako przynależność Sstwa Romanowskiego.

Rożowskie, gdzie miasteczko *Rożów* nad rzeką Zdwirz; według lustr. 1789 r. miało chałup chrześ. 70, żydows. 9; zameczek nad stawem, ogrodzony dębową palisadą, która opadać poczęła; cerkiew' i 2 młyny. Sstwa posiadaczem jest Ign. Cetner Wda Bełzki, należąc wsie: Nebylica, Komarowka, Sitniaki, Zmurówka i Borówka; dochód wynosi zł. 17847, gr. 23.

Dymirskie. „Possessore Sstwa, mówi lustr. 1765 r., jest JW. Eustafi Potocki gener. art. lit. Zamek na równym miejscu stoi, wkoło fosą, palami opalisywany, na bramie izdebek 2, w środku zamku budynek stary, lamus i t. d. Miasteczko *Dymir* ma chałup 121, żydów osiadłych 10. Intrata Sstwa zł. 8496, gr. 12, z tej *salarium* Gubernatora zł. 510, gr. 12. Kozaków jest 21, są postanowieni dla obrony gruntów, które w kłótni *cum collateralibus* zostają“. Od 1768 r. Sstą był Kajetan Po-

tockki, syn Eustachego, zastała go i lustr. 1789 r.; wynosił wtedy dochód zł. 14715, gr. 15, lubo jedna tylko wieś Kotiużanka należała do Sstwa. W Dymirze domów chrześ. 106, żydows. 10; dwór zwany zamkiem nad rzeczką Pychowką, palisadą dębową opasany; cerkwi 2 uniackie, karczma zajezdna, kramnic 5, bożnica, młyn, i t. d.

Hermanowskie, utworzone około 1773 r.; leży na północ Sstwa Kahorlickiego. Lustr. 1789 r. wyliczają wsie: Słobudka, Olszanka, Mirowka, Semenowka; dochód zł. 27066, gr. 27; posiadacz Sstwa: Jan hr. Mierkaszt. Inflantski. Miasteczko *Hermanowka* nad Krasną, ma gospodarzów osiadłych 111, dom. żydows. 4, cerkiew uniacką; dwór z drzewa pośród starego zamczyska, fosą obwiedziony, częścią palami, częścią płotem ogrodzony.

Miasteczka prywatną własnością będące: *Tetyów* nad Rosią, należy do Ledóchowskich — *Bitołówka*, z pałacem i ogrodem. Marya z Lubomirskich Radziwiłłowa Miecznikowa Lit. otrzymała 1788 r. przywilej na 5 jarmarków — *Białopol*, na mocy przywileju 1781 r., Wincenty Tyszkiewicz Pisarz W. L. zaprowadza 10 jarmarków. *Pawłocz* nad Rastawicą — *Chodorów* nad Irpeniem. *Brusitów* nad Zdwirzą, ozdobiony klasz. Kapucynów i pięknym pałacem rodziny Czackich, z których czcigodny Felix, złożony godność Podczaszego W. K., zmarł tu 2 czerwca 1790 r. — *Jasnogródka* nad Zdwirzą. — *Moszna* nad Moszną, uchodzącą do Dniepru — *Alexandrowka*, dziedzic Felicyan Piławski Podstarosta grodzki Nowogrodzki, otrzymuje 1785 r. przywilej na 12 jarmarków, na targi zaś w poniedziałek i piątek.

2. POWIAT ŻYTOMIRSKI.

Żytomiórz nad Kamionką, blisko jej ujścia do Teterowa. Założenie grodu tego, nierozjaśniona osłania wieków pomroka. Gedymin W. ks. Lit. w pochodzie swoim na Kijów 1320 r.: „Żytomir, na którym się było zawarło wiele szlachty kiiowskiej obegnał, którego też przez podanie dostał. A Starostę y rycerstwo ruskie sprowadziwszy, Litwę swoją na zamku y w mieście dla obrony postawił”. (1) Utwierdziwszy Witold swe panowanie nad ruskimi krajami, nadaje 1394 r. zamek tułtejszy Skirgielle, bratu stryjeczemu, a Kazimierz Jagiel. przywilejem 1444 r. uznając Żytomierz w liczbie 15 celniejszych miast W. ks. lit., dozwala wolnego handlu i różnych swobód. Wnosić przeto można: że już poprzednio rządzić się musiało miasto prawem magdeb. R. 1505 upominając Alexander namiestnika Dymitra Alexandrowicza, zakazuje mu: ażeby krzywd i ucisków mieszczanom nie wyrządzał; zaleca oraz: ażeby utrzymał ich przy własności gruntów i pasiek, które ziemianie odebrać usiłują. Przywilej 1540 r. uwalnia mieszczan od wszelkich myt, ceł i targowego. Około 1545 r. spłonął zamek, a z nim przywileje miejskie. Batory wydał 1580 r. list napominalny do Ssty Mich. Czartoryskiego, z powodu: iż rządcą jego Wasyl Zahorowski, podarłszy przywilej Zyg. Augusta, zmusza mieszkańców do robocizni i niesłusznych powinności. R. 1596 ustanowione zostały 2 jarmarki, po 2 tygodnie trwać mające; ożywiły one handel, przyczyniając się do lepszego bytu mieszczan; pomysłość ta krótko trwała, albowiem 1606 r. wpada-

(1) *Strykowski.*
Tom II.